

Megtört sorsok a Magyar Köztársaság Elnöki Hivatal Néphivatalához benyújtott útlevelekérelmek tükrében

1949. január – augusztus

Az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága, azon belül az Országgyűlési Múzeum 2020-ban egyik feladatául tűzte ki, hogy a Gazdasági Osztály Irattárát átnézzze, s a történeti szempontból értékes iratokat digitalizálja. Az iratsomók rendszerezése közben több mint kétszáz útlevelekérelmet találtunk, amelyeket a Magyar Köztársaság Elnöki Hivatal Néphivatalhoz (a továbbiakban: MKEHN) címeztek. Írásunkban röviden bemutatjuk az irattárban található források típusait, a Néphivatal működését, az útlevelekérelmek fajtaíát, s természetesen közreadunk több érdekes forrást is.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy nem egy lezárt kutatás eredményét tárjuk az olvasó elé. A fellelt egyedülálló irategyüttes egy részét szerettük volna minél hamarabb egy forrásközlő tanulmányban a kutatók és az érdeklődők számára elérhetővé tenni.¹ Mivel az irattárban található anyagok jelenleg még nincsenek levéltári állományba véve, nincsenek levéltári jelzetekkel ellátva, így a hivatkozásokban a saját jelzeteink alapján utalunk az egyes iratokra.²

Az Országgyűlés Hivatala Gazdasági Osztályának Irattára

Az Országgyűlés Hivatala (a továbbiakban: OGYH) Gazdasági Osztálya irategyüttesében évkörüket tekintve 1900-tól napjainkig található iratok. Az Irattár legnagyobb részét az OGYH gazdasági iratanyaga teszi ki: számlák és kimutatások, alkalmazotti nyilvántartások, az Országgyűlési Múzeum és az Országgyűlési Könyvtár leltáraival, gyarapodási jegyzékeivel kapcsolatos iratok, különböző iktatókönyvek, pénztár- és leltárnaplók, tárcafőkönyvek és beruházási dokumentációk. Érdekes iratsomóegyüttest képeznek a háborút követő helyreállítási munkálatokkal kapcsolatos dokumentumok.

Az Irattárban található az 1946 és 1949 között működő Magyar Köztársaság Elnöki Hivatal (a továbbiakban: MKEH) gazdasági iratanyaga is.³ A Második Magyar Köztársaság rövid fennállása alatt két köztársasági elnök töltötte be egymást követően a tisztséget: Tildy Zoltán és Szakasits Árpád. A több ezer irat remek korszakot ad a köztársasági elnök és hivatala

---

¹ Köszönetet mondunk azért, hogy a rendelkezésünkre álló rövid határidő ellenére Germuska Pál (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [a továbbiakban: MNL OL]), Feitl Írisz (Országgyűlés Hivatala [a továbbiakban: OGYH]), Főcze János (MNL OL), Haász Réka (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára [a továbbiakban: ÁBTL]), Horváth Miklós (Károli Gáspár Református Egyetem), Nógrádi-Kerekes Margit (OGYH), Reisz Tibor Csaba (MNL OL), Samu Nagy Dániel (OGYH), Stark Tamás (Bölcsészettudományi Kutatóközpont) és Szakály Sándor (VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár) segítségünkre volt az iratanyag és különös tekintettel a MKEHN működésének feltárásában.

² Az irategyüttes levéltárba való áthelyezését követően azoknál az iratoknál, ahol nincsen iktatószám, a jelzetek valószínűleg változni fognak.

³ Az 1946. évi I. törvénycikk kimondta, hogy Magyarország államformája Köztársaság, melynek élén az elnök állt, ugyanezen törvénycikk rendelkezett a köztársasági elnöki tiszttel ellátásához szükséges hivatal felállításáról is. Boreczky Beatrix (szerk.): *Magyar Állam Szervei 1944–1950*. Budapest, 1985. 407–409.

működéséről. A házipénztári kimutatások alapján jól tükröződnek a köztársasági elnök és családjának mindennapjai, hogy melyik nyaralóban szerették a legtöbb időt eltölteni, milyen fogadásokat rendeztek, és kiket hívtak meg azokra, milyen szivart szívott Tildy Zoltán, vagy honnan öltözködött Tildy Zoltánné.

Magyar Köztársaság Elnöki Hivatal Néphivatala (1949. január 1. – augusztus 20.)

Nem a köztársasági elnök volt az első, aki Néphivalt hozott létre, az intézmény története a 20. század előtti időkre nyúlik vissza. A Néphivatal szerepét tekintve olyan intézmény volt, amely a hivatalok sokaságában nyújtott ingyenes jogi segítséget (a *pro bono* elvét követve) a tömegek számára, akik elvesznek a szerteágazó hivatali rendszerben.⁴ Ezt jól érzékelteti a *Zala Újság* 1948. július 13-i száma, amely a következőképpen fogalmazott a néphivatal feladatáról: „A felállított néphivatalnak az a célja, hogy a dolgozókat megkímélje a hivatalból-hivatalba való céltalan járkálástól és felvilágosítsa, hogy ügye hova tartozik és mi annak az elintézési módja.”⁵ A Néphivatal közvetlen történelmi előzményeit a Magyar Dolgozók Pártja (a továbbiakban: MDP) által több megyeszékhely és különböző település közigazgatási intézményeiben felállított néphivatali rendszerben találjuk.⁶

Az MKEHN működésének feltárásával kapcsolatban nem volt könnyű dolgunk, mivel a 20. századi intézménytörténet sincs feltárva teljeskörűen. A rendelkezésre álló forrásanyag igen hiányos, esetenként egy-egy szerv történetét jobb híján sajtóadatokból, valamint, ha lehetőség van rá, az *oral history* módszerét segítségül hívva lehet feltárni. Magáról a MKEHN hivataltörténetéről semmilyen szakirodalom nem áll rendelkezésünkre, így a sajtó, az állami költségvetés és az országgyűlési napló adataira, valamint az útlevelekérelmekre kellett hagyatkoznunk.

Forrásközlő tanulmányunk a hatalmas iratmennyiségből egy adott iratcsomóra fókuszál, amely az idáig feldolgozott anyagok közül a legegyszerűbb. A számlákkal teli iratcsomók között egy nagyméretű fehér borítékban 219 útlevelekérelmet találtunk, amelyeket Szakasits Árpád köztársasági elnöknek címeztek. Az írásokat olvasva feltűnt, hogy többen hivatkoznak egy-egy újságcikkre, amelyet 1949 januárjában olvastak különböző sajtóorgánumban.

„Mellékelem a Magyar Jövő szeretett újságunk jan. 20-i számát, amelyből igaz örömmel olvastam és feléledő reménnyel töltött el Ják Sándor cikke a Néphivatalról. Ennek a cikknek a nyomán fordulok Elvtársamhoz azzal a biztos reménnyel, amivel fizikai munkás fizikai munkásemberhez fordulhat.”⁷

A Magyar Távirati Irodától (a továbbiakban: MTI) minden napilap átvette a hírt,⁸ miszerint 1949. január 1-jével a MKEH mellett megkezdte működését a MKEHN, amelynek elnöke Michalkó László, egykori géplakatos volt.⁹ A Néphivatal Budapesten, közvetlenül a Köztár-

⁴ Hilscher Rezső: *A néphivatalok szerepe a szociális védelemben*. Társadalomtudományi füzetek, 4. kötet (1936) 4-6. sz. 23–30.

⁵ *Zala*, 53. évf. (1948) 158. sz. 3.

⁶ *Délmagyarország*, 5. évf. (1948) 243. sz. 3.; *Észak-Magyarország*, 5. évf. (1948) 291. sz. 4.

⁷ Részlet özv. É. Péterné útlevelekérelmének mellékletéből, melyet sógora, E. Gyula írt 1949. február 16-án Santiago de Chiléből. Feldolgozás során adott jelzet: 36/1949 MKEHN

⁸ Átvette a hírt többek között: a Magyar Nemzet, a Népszabadság, a Kis Újság, a Friss Újság, a Szabad Szó.

⁹ Ják Sándor: *Néphivatal – a nép hivatalával*. Magyar Jövő, 58. évf. (1949) 16. sz. 2.

óság Elnöki Palota mellett, az Eszterházy utca 30. szám alatt működött.¹⁰ Ügyfélfogadási ideje minden hétköznap 9 és 13 óra között volt, emellett a köztársasági elnöknek külön fogadóórája volt minden kedden 12 és 14 óra között.¹¹

„A Néphivatal célja az, hogy köztársaságunk minden polgára igazságos ügyével jogos panaszával személyesen vagy írásban fordulhasson az ország legmagasabb hivatalához és annak vezetőjéhez, a Köztársaság Elnökéhez. A Néphivatal alapelve az igazságos, gyors, bürokratia-mentes ügyintézés.”¹²

A Néphivatalt első naptól előzönlötték panaszaikkal a magyar állampolgárok, különösen látogatott volt Szakasits fogadóórája. 1949. január 12-én, egy keddi fogadóóra után, másfél héttel a hivatal működésbe lépése után a köztársasági elnök így nyilatkozott a *Népszava* újságírójának: „Itt nem formálisan, hanem lényegében nyúlnak majd a kérdésekhez és oldják meg azokat. Senki ne érezze ebben az országban, hogy ha igazságos ügye van – azt nem intézik el.”¹³

Három héttel a hivatal megnyitását követően egy újabb MTI közleményben kérték a panaszos ügyeikkel a Néphivatalhoz fordulokat, hogy csak azok jelenjenek meg a köztársasági elnök szokásos keddi kihallgatásán, akiknek előzetes írásbeli értesítést küldtek válaszul a kérelmükre. Kérték továbbá, hogy csakis a legindokoltabb, rendkívüli intézkedést igénylő esetekben forduljanak a Néphivatalhoz, ugyanis „a hivatal gyorsan és eredményesen nem tud intézkedni akkor, ha a közönség – mint azt a tapasztalatok mutatják – a minisztériumok, polgármesteri hivatalok vagy más illetékes közigazgatási szervek kihagyásával közvetlenül fordul a hivatalhoz”.¹⁴ Ezt alátámasztják az útlevelekérelmekben olvasottak is. N. Zoltán mezőtúri lakos, aki szüleit szerette volna Erdélyből magához venni, ezt írja levelében: „Budapestén élő bátyám már felkereste az Elnöki hivatal mellett működő Néphivatalt, de olyan nagy számban vannak előtte jelentkezők, és Ő elfoglalt ember, így kénytelen voltam így, levél formájában felkeresni Elnök Urat.”¹⁵

A már említett *Magyar Jövő*, az Amerikában élő magyarok folyóiratának hasábjain Michalkó Lászlóval készült interjúból az is kiderül, hogy a Néphivatal megszervezéséhez már novemberben hozzáláttak.¹⁶ Működését még meg sem kezdte a hivatal, de 1948. december 23-án a MKEH dolgozói és családtagjai együtt ünnepeltek a MKEHN alkalmazottjaival a karácsonyfaünnep alkalmával.¹⁷

A Magyar Állam 1949. évi tervezett költségvetéséből is jól látszik, hogy a Néphivatal nem önálló intézményként, hanem a Köztársaság Elnöki Hivatal részeként jelenik meg: „Demokratikus államberendezésünkben kifolyólag szükségesnek tartottam egy olyan hivatal felállítását, amely a nemzet minden tagjának lehetővé teszi, hogy kérelmével, ügyes-bajos dolgával közvetlenül az Államfőhöz fordulhasson. Ennek megfelelően e fejezet keretében gondoskod-

¹⁰ Ma Pollack Mihály tér 8. Rozsnyai József: *A pesti Esterhazy palota és lakói*. Budapesti Negyed, 17. évf. (2009) 1- (63.) sz. 23.

¹¹ *Megalakult a Köztársaság Elnöki Néphivatal*. Szabad Nép, 6. évf. (1948) 297. sz. 3.

¹² *MTI Belföldi Hírek*, 1948. december 23. 16 óra 50 perc.

¹³ *A köztársasági elnök néphivatala megkezdte működését*. Népszava, 77. évf. (1949) 9. sz. 3.

¹⁴ *MTI Belföldi Hírek*, 1949. január 22. 17 óra 50 perc.

¹⁵ Részlet N. Zoltán 1949. május 26-án kelt útlevelekérelméből. Feldolgozás során adott jelzet: 129/1949 MKEHN

¹⁶ Ják: *Néphivatal*, 2.

¹⁷ *MTI Belföldi Hírek*, 1948. december 24. 13 óra 30 perc.

tam az Elnöki Hivatal keretében működő és az újonnan megszervezendő Néphivatal személyi, elhelyezési, fenntartási, működési stb. költségeiről is.”¹⁸

Az 1947/1948. évi költségvetésben előirányzott létszámmal szemben 1949-ben növelni kellett az alkalmazottak létszámát tíz fővel, melynek oka egyértelműen a Néphivatal felállítása volt. Eddig nem találtuk meg a MKEHN alkalmazotti listáját, azonban a kérelmekből jól látszik, hogy minimum négy-öt alkalmazottja volt a Néphivatalnak. A költségvetésből az is jól látszik, hogy a Néphivatal kulturális és szociálpolitikai céljainak eléréséhez, valamint a hivatal működéséhez szükséges berendezésekhez külön forrást biztosítottak, azonban gazdaságilag egyazon szerv alatt kezelték a Köztársaság Elnöki Hivatalát és a Néphivatalt.¹⁹

Ez a tény több kérdést is felvet. Ha a MKEH az Eszterházy palotában kapott otthont a Néphivattal együtt, akkor miért az OGYH Gazdasági Osztályán találtuk meg az MKEH gazdasági iratanyagát? A Köztársaság Elnöki Hivatal az 1949-ben elfogadott alkotmány szerint az Elnöki Tanács intézménye váltotta fel, mely az Országházban működött, így célszerűnek mutatkozott a MKEH iratanyagát is az Országházba átszállítani.²⁰ Ott azután már szoros együttműködésben működtek az Országgyűlés és az Elnök Tanács hivatalszervei, s ez az együttműködés minden bizonnyal az irattározást is érintette. A további kutatások során érdemes lesz megvizsgálni azt is, hogy vajon 1949. augusztus 20-a után az Elnöki Tanácsban miképp jelenik meg a Néphivatal intézménye, vajon volt-e jogutódja, s ezt követően egyáltalán fogadtak-e kérelmeket.

Magyar Köztársaság Elnöki Hivatal Néphivatalának útlevelekérelmei

Pontosan nem tudni, hogy az Irattárban megtalált összesen 219 útlevelekérelmelem hogyan kerülhetett az OGYH gazdasági iratai közé. Bárhogy is legyen, ennek köszönhetően fennmaradtak az utókornak, és nem váltak az 1956-os tűzvész vagy az esetleges leselejtezések áldozatává.²¹

A Köztársaság Elnöki Hivatal 1946 és 1949 közötti iratanyaga megsemmisült, mindösszesen 1 doboz iratanyag²² és 4-4 iktatókönyv, valamint név- és tárgymutató maradt fent. 1949-ből két név- és tárgymutató is rendelkezésre áll. Az egyik iktatókönyv a Köztársaság Elnöki Hivatalé, a másik pedig a Néphivatalé volt. Megállapítottuk, hogy egy hivatalt alkotnak, de irataikat mégis külön iktatták. Erre szükségük is volt, hiszen a Néphivatalban a mindössze nyolc és fél hónapnyi működése alatt 7817 beérkezett kérvényt iktattak, míg a MKEH iktatókönyvében 1196 irat iktatását találjuk. A Néphivatalnak fennmaradt az iktatókönyve, valamint a név- és tárgymutatója is, melyben csak a beadványokat iktatták, a kimenő leveleket nem. Összesen ötven útlevelekérelmelem hátoldalán találtunk iktatószámot, amelyeket összevetettünk az iktatókönyvekkel, minden esetben egyezést állapíthattunk meg. Az iktatókönyvben az alábbi adatokat jegyezték fel – a legtöbb esetben hiányosan: iktatószám; az érkezés ideje; a beadó hivatal vagy fél neve, kelte és száma; az iktatmány tárgya – itt jelölték, ha volt melléklet csatolva [mell.], valamint ha volt előzmény irat [e. i.]; az osztályelődő neve; kiadóba érkezett; leíró; kiadás előtt hova, mikor küldetett; kiadóba visszaérkezett – az utóbbi négy részt mindenhol kitöltetlenül hagyták; kiadás után hova, mikor küldetett –

¹⁸ Állami Költségvetés az 1949. évre. Köztársaság Elnökség. 19.

¹⁹ Állami Költségvetés, 30–37.

²⁰ A Köztársaság Elnöki Hivatal az 1949. évi XX. törvény értelmében a Népköztársaság kikiáltásával megszűnt, szerepkörét az Elnöki Tanács vette át. Boreczky: *Magyar Állam Szervei*, 409.

²¹ Komjáthy Miklós: *Tűzvész az Országos Levéltárban*. Levéltári Híradó, 6.évf. (1956) 4. sz. 3–6.

²² MNL-OL XVIII-8 Magyar Köztársasági Elnök Elnöki Hivatal iratanyaga. 900-1195-ös számmal iktatott iratok maradtak fenn.

néhány esetben itt jelölték, ha valaki utólag küldött még egyszer kérelmet; a/a – ad acta, azaz véglegesen lezárt ügy, expedíaltatott, hova, mikor – itt jelezték, ha például a Belügy- vagy Külügyminisztériumba vagy máshová tovább küldtek egy kérelmet, néhány esetben itt jelölték, ha a kérelmet elutasították, dátummal együtt; az utolsó feljegyzés pedig egy iktatás során az irattárba helyezés időpontja volt.²³

Az útlevelek adatait felvittük egy Excel-táblázatba, ennek segítségével mind a kvantitatív, mind pedig a kvalitatív történetírás eszközeivel megvizsgáltuk az irategyüttest. Ezek alapján elmondható, hogy összesen 219 személyről tudunk, akik útlevelekért ügyében fordultak a Néphivatalhoz. A 219-ből 32 esetben csak a hivatal válasza van meg, a fennmaradt forrásokból tudjuk, hogy ezeket a kérelmeket a Belügyminisztériumba²⁴ (a továbbiakban: BM) vagy az Államvédelmi Hatóság (a továbbiakban: ÁVH) Útlevel Osztályához²⁵ továbbították.

Fontos lenne még a BM iratanyagát is áttekinteni, azonban időszíke miatt erre még nem volt lehetőségünk. Előzetes tájékoztatás alapján az MNL OL anyagában a BM Útlevelek évköre csak 1967 és 1990 közötti éveket öleli fel. Az ÁBTL-ben található a BM ÁVH iratanyaga, azonban előzetes tájékozódás szerint az Útlevel Osztály iratai itt is csak töredékesen maradtak fenn.²⁶ További kutatás tárgyát képezik még a Miniszterelnökség Általános iratai között a MKEH működésével és az útlevelekkel kapcsolatos iratok, valamint a Köztársaság Elnöki Hivatal 1948. évi fennmaradt iktatókönyve és tárgymutatója.

Azon 187 útlevelek közül, amelyekben maguk a kérelmek is megmaradtak, pusztán 50 esetben találunk iktatószámot a hátoldalon, tehát a beérkező útlevelek csupán 26%-át, azaz csak minden negyedik-ötödik kérelmet iktattak!²⁷ Ha ezt vesszük alapul, s a MKEHN 1949. évi iktatókönyvében szereplő 7817 iktatószámot 4-5-tel felszorozzuk, akkor 30–40 000 közé tehető a beérkezett kérelmek valódi mennyisége – itt nemcsak útlevelekre gondolunk, hanem minden egyéb ügyben érkezett kérelemre is, amelyekről később még szót ejtünk. Azt, hogy miért nem iktattak minden kérelmet, és miért nem szerepel

---

²³ Egy példa az MKEHN iktatókönyvéből egy olyan esetre, ami nem útlevelekkel kapcsolatos: iktatószám: 5258; érkezés ideje: 1949. 04. 22.; a beadó fél neve, kelte és száma: P. Mihály, Duna-földvár Teleki tér; az iktatóanyag tárgya: Büntetés elengedést kér; expedíaltatott, hova, mikor: MDP Igazságügyimin. kérve 05.16., telefonon közölte: elutasítva 05.20.; irattárba helyeztetett: 05.17.

²⁴ A Belügyminisztériumban ritkább esetben Kádár János belügyminiszternek, leggyakrabban Sándor Imre rendőr őrnagynak továbbították a kérelmeket felülvizsgálatra. Bajnok József elnöki titkár levelében röviden összefoglalta a kérelem tárgyát, az ügyben forgó személyek nevét, és a kérelmeket továbbküldték a Belügyminisztériumba az alábbi megjegyzésekkel ellátva: „illetékes helyre eljuttatni szíveskedjék”, „hogy a kérelmet kivizsgálni és saját belátás szerint intézni szíveskedjék”.

²⁵ Az ÁVH Útlevel Osztályon belül Zalai Sándor századosnak, az Útlevel Osztály vezetőjének, valamint Weller Antal őrnagynak küldte tovább a kérelmeket Bajnok József elnöki titkár. A döntést ilyen esetben is az ÁVH belátására bízták.

²⁶ Az Államrendőrség átszervezésével 1948. szeptember 10-én jött létre a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság, mely közvetlenül a BM alá tartozott, de pénzügyi tekintetben független maradt az Államrendőrségtől. A BM ÁVH hatáskörébe tartozott többek között az útlevelek kiállítási joga az ország egész területén, valamint a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság is. 1949. december 28-án szűnt meg a BM ÁVH, ezt követően létrehozták a BM-től független ÁVH-t, ami innentől fogva közvetlenül a Minisztertanács alá tartozott. Müller Rolf: *A Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályának szervezettörténete (1946. október – 1948. szeptember)*. Betekintő, (2013) 3. sz. 1–2.

²⁷ Amennyiben 219 ismert útlevelekkel számolunk, melybe beletartoznak azok a kérelmek is, melyeket továbbküldtek a BM vagy az ÁVH Útlevel Osztályára, így az iratcsomóban csak Bajnok József válasza található meg, akkor 22%-ra csökken az iktatott kérelmek aránya!

minden beérkező kérelem a név- és tárgymutatóban, nem tudjuk. Szűrőpróbaszerűen rákerestünk néhány olyan személyre, akiknek a kérelmén nem találtunk iktatószámot, és valóban nem szerepeltek az iktatókönyvben sem. Feltételezésünk szerint egyszerűen nem szeretnék volna, hogy nyoma maradjon annak, hogy a valóságban hány ezer ember fordul kéréssel az ország első számú vezetőjéhez, hány ezer elégedetlen állampolgár van a „demokratikus” Magyarországon. Ugyanis kifelé ezt kommunikálták: „Ebben a hivatalban is érezheti a gondjaira, bajaira orvoslást kereső ember, hogy az államhatalom a dolgozó népé.”²⁸ Azonban a valóságot a kérelmezők írásai jól tükrözik. A köztársasági elnök már csak egy báb volt a Magyar Kommunista Párt kezében, és ahogy az az útlevelekérelmekből is nagyon jól látszik, a vasfüggöny 1949 nyarának végére Magyarország határait is lezárta. Se a beutazást, se a kiutazást nem engedélyezték. Családok, szerelmek, életek, sorsok szakadtak ketté és maradtak is így egészen az '50-es évek közepéig. „Naponta mintegy száz különböző irányú kérés érkezik be postán [...] Michalkó László miniszteri tanácsos néhány dossziét választ ki a sokból: mind-egyik dosszié más és más »eset«, s az összességükből kialakul a Néphivatal munkája.”²⁹

Külön dossziékban tárolták az egyes kérelem típusokat. Erre utal a megtalált irategyűtésnél az, hogy ábécé sorrendben voltak a kérelmek, valamint bal szélükön megmaradtak a lefűzés nyomai. A legtöbb levél elejére vagy hátoldalára ceruzával ráírták a kérvény típusát, hogy kinek menjen válaszadásra, valamint sok esetben a levél tartalmi lényegét, kifejezéseit aláhúzták, ami egyértelmű bizonyíték arra, hogy a kérelmeket előszűrték és kategorizálták. Számos olyan kérelem van, amelyre ráírták, hogy nem válaszolnak rá. Az egyik ilyen eset G. Emil 100%-os hadirokkanté, aki az 1941. június 26-i kassai bombatámadásnál mindkét szemét elvesztette, és súlyos arcsérülést szenvedett. 1944 novemberéig a budapesti 205-ös hadikórházban feküdt, amikor a kórházat kitelepítették Németországba. Itt negyvenöt műtéten esett át egy világhírű osztrák arcpasztikai sebész keze által. 1948 augusztusában beadták családjával a hazautazási engedélyhez szükséges kérelmet, de a BM Hazahozatali Kormánybiztossága nem válaszolt nekik. Sajnos nem derül ki az iratokból, hogy vajon hazakerült-e G. Emil családjával Magyarországra, azonban az biztos, hogy a köztársasági elnöknek írt kérelmét még válaszra sem méltatták. Ceruzával ennyi áll a dokumentumon: „nem válaszolunk”.³⁰

A korabeli újságcikkek, valamint a megtalált iktatókönyvek is bizonyítják, hogy nem csak útlevelekérelmek ügyében keresték meg a panaszos állampolgárok a Néphivatalt. A MKEHN 1949. évi iktatókönyvének, valamint név- és tárgymutatójának átvizsgálása alapján az alábbi ügytípusokat különböztethetjük meg a teljesség igénye nélkül, felsorolás jelleggel: rehabilitáció; segély és rokkantségély; hadigondozás; kegyelmi kérelmek; internálási ügyekkel kapcsolatos kérelmek; amnesztia; nyugdíjkérelmek; pénzbüntetés elengedése; lakásügyekben való közbenjárás; (hadi)fogoly ügyek; a legkülönfélébb állásokba – például a honvédséghez vagy a rendőrséghez – való felvételek kérelme; a pártból való kilépés vagy éppenséggel az ellenkezője, a pártba való belépések kérelmei; a legkülönfélébb peres ügyekben való kedvezőbb elbírálásra vonatkozó kérelmek; a háború utáni súlyos szegénységet is jól mutató családi, hadiözvegyi és szociális segélyek kérései; a hadiárva járadékok ügye, valamint a hazahozatali kérelmek sokasága. A lista végláthatatlan, oldalak sokaságán át vezet a 7817.

²⁸ Barcs Sándor, *a Független Kisgazda Párt alelnökének felszólalása 1949. január 18-án*. In: Országgyűlés Naplója. 5. köt. Budapest, 1949. 9–113. üls. 307.

²⁹ Ják: *Néphivatal*, 2.

³⁰ G. Emil útlevelekérelmét nem datálta, azonban egy megrázó fényképet mellékel, mely 1945 márciusában készült róla, dokumentálva, hogy a pasztikai beavatkozások előtt milyen állapotban volt az arca. Feldolgozás során adott jelzet: 64/1949 MKEHN

iktatószámig. Az első kérelmet 1949. január 3-án, az utolsót 1949. szeptember 28-án iktatták, ez azt jelenti, hogy bár 1949. augusztus 20-án megszűnt a MKEHN, de a feltorlódtott kérelmek ügyét valószínűleg nem tudták néhány nap alatt lezárni, még bő egy hónap kellett erre.

A 20. század második felében nagymértékű népességmozgás, be- és kivándorlás figyelhető meg, mind Európában, mind Magyarországon. A jelenséghez nagyban hozzájárult a második világháború és annak következményei, valamint az azt követő időszak politikai, gazdasági és társadalmi változásai az egyes országokban.³¹ A kérelmek között nagyobb arányban találtunk kivándorlással és külföldi látogatással kapcsolatos leveleket. Borbándi Gyula mélyrehatóan foglalkozott a magyar emigráció jelenségével az 1945 utáni évtizedekben. Az eddigi kutatásokból kiténik, hogy 1944 végétől kezdetét vette egy kivándorlási hullám Magyarországon, melynek során megközelítőleg 500 000 és 1 millió közé tehető a kivándorolt magyarok száma, akik részben katonaként hagyták el az országot.³² Ezt követően 1947-től újabb hullám indult meg, ekkor személyes, illetve elsősorban politikai okok miatt hagyták el az emberek az országot.³³

Az előkerült iratanyagban számos alkalommal említést tett a kérelmező arról, hogy már 1947 és 1948 között benyújtotta kérelmét útlevélre és kiutazási engedélyre vonatkozóan, amelyet a BM Útlevel Osztálya elutasított. Ez alapján arra következtethetünk, hogy az 1949-ben a Néphivatalhoz kérelmet benyújtók is a már említett kivándorlási hullám érintettjei voltak.

A 219 útlevélkérelem statisztikai elemzését követően megállapítottuk, hogy a kérelmezők több mint 60%-a az országot kívánta elhagyni, és kevesebb mint 40%-uk írt beutazási engedély ügyében. Az útlevélkérelmek közül 102 gépelt, 81 kézzel írt levél és 4 távirat érkezett a Néphivatalba. Átlagosan 20–25 útlevélkérelem érkezett havonta, a Néphivatal fennállásának utolsó másfél hónapja kivételével, akkor kevesebb mint 10 kérelem érkezett be havonta. A kérelmek rendszerezése során négy nagyobb csoportot különítettünk el. Az első csoportba tartoznak azok a személyek, akik Magyarországot elhagyni szerették volna, és a kiutazásukhoz szükséges útlevelüket nem kapták meg a BM ÁVH Útlevel Osztályától: megközelítőleg 80 kérelemről van szó. A második nagyobb csoportot a magyarországi zsidóüldözés áldozatainak útlevélkérelmei alkotják: ez közel 60 kérelem. A harmadik csoportba a magyarországi bevándorláshoz beutazási engedélyt kérelmezők sokasága tartozik, több mint 40 kérelemmel. Az utolsó és egyben legkisebb csoportba a szovjet (hadi)fogságot³⁴ megjárt személyek útlevélkérelmeit, hozzávetőleg 10 személyt soroltunk. Megközelítőleg 30 kérelmet nem tudtunk kategorizálni, mivel azok nem tartalmaznak megfelelő információt, vagy éppenséggel maga a kérelem hiányzik, a már előzőleg ismertetett okokból.

Sok esetben nem első kérelmeiket fogalmazták a magyar állampolgárok, hiszen többen említést tesznek arról, hogy már egy pontos iktatószám alatt fut az ügyük a BM Útlevel

³¹ Puskás Julianna: *Elvándorlások Magyarországról 1945 óta és a magyar diaszpóra néhány jellegzetessége az 1970-es években*. In: Molnár János, Orbán Sándor, Urbán Károly (szerk.): *Tanulmányok a magyar népi demokrácia negyven évéről*. Budapest, 1985. 237.

³² Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza*. 1. köt. Budapest, 1989. 13.

³³ Borbándi: *A magyar emigráció életrajza*, 133–134.

³⁴ A (hadi)fogoly kifejezés ilyen módon való írásánál a zárójel azt jelzi, hogy a szovjetek több mint 200 ezer civil magyar állampolgárt a katonaként fogságba esett, valódi hadifoglyok közé keverve hadifogolyként kezelték, s a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon az ártatlanul elhurcolt polgári személyekről is csak mint hadifoglyokról lehetett beszélni. Bognár Zsolt: *„Málenkij robot” A Magyarországról ítélet nélkül a szovjetunióbeli kényszermunkára elhurcolt civilek története*. Budapest, 2018. 651.

Osztályán, de szeretnének személyes meghallgatást kérni a köztársasági elnöktől. A kérelmeket a legtöbb esetben nem saját ügyükben, hanem egy családtagjuk vagy jó barátjuk nevében írják.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a levél írója bemutatja saját maga és a családja történetét, kálváriáját a második világháború időszakában, és kifejti, hogy melyik országba való beutazás érdekében kéri a köztársasági elnök segítségét. A kérelmek 98%-át a legfőbb közjogi méltóságnak címezték, azonban volt négy eset, amikor Szakasits Árpádnénak címezték a kérelmeket.³⁵ Ezeknél a leveleknél megfigyelhető, hogy igyekeztek az érzelmekre hatni, minthogy Szakasits Árpádné maga is feleség és édesanya. A kérelmek több mint felét maguk is aggódó édesanyák, feleségek, testvérek és leányok fogalmazták meg szeretettük érdekében.

A kérelmekben a magyarországi népességmozgás legfőbb okai között feltűnik a határok átrendeződése és abból adódóan a családok szétszakadása, egészségügyi állapotuk súlyos leromlása, néhány esetben konkrét egészségügyi beavatkozás szükségessége, az anyagi javak felélésével járó szegénység és a zsidóüldözések túlélői számára remény az új hazában való békés életre. A kivándorlási úticélok között gyakorta szerepelnek a következő országok: Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Svájc, Franciaország, Dél-Amerika több országa (Argentína, Brazília, Chile) és Izrael. Sokan hivatkoznak arra, hogy már kint él gyermekük, testvérük az általuk áhított országban, útiköltségük és későbbi eltartásuk így fedezve van. Számtalan kérelem írója már idős, egyedül maradt személy, aki az utolsó éveit szeretett családja körében szeretné leélni.

Az egyértelműen beazonosítható hazautazási kérelmek száma 37 darab. Először azt gondoltuk, hogy az irategyüttes nagyrészt a határon túl rekedt családtagok kérelmei fogják kitenni, azonban kevesebb mint 20 útlevélkérelem szól az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai területekre való ki- vagy azokról való beutazásról. F. István, pestszentlőrinci lakos így fogalmaz kérelmében: „Fájó tüske a szívünkben, hogy már 10 éve nem láthatjuk testvéreinket. Jelen kérelmem beadására az bátorított fel, hogy Groza miniszter úr 1945-ben Brassóban egy nagygyűlésen kijelentette, hogy a két ország viszonya olyan lesz, hogy szülő a gyermekét, testvér a testvérét akadálytalanul látogathassa.”³⁶ Bár a köztársasági elnökhöz, eddigi tudomásunk szerint, nem érkezett nagy számú megkeresés a határon túl rekedt családtagok újra egyesítése céljából, ez – ahogy ezt az idézetből is láthatjuk – a korabeli társadalomban igenis súlyos probléma volt.

A külföldi úthoz szükséges útlevelek kedvezőbb elbírálását kérő leveleknél nem minden esetben a letelepedés, a kivándorlás volt a kérelmező fő célja. Számtalan kérelem megemlíti, hogy csupán egy szerettük meglátogatása céljából szeretnének kiutazni külföldre, illetve olyan eset is előfordult, ahol a levél írója kéri a köztársasági elnököt, hogy évente két alkalommal hadd látogathassa meg szeretteit. Utazásuk végeztével tehát szerettek volna visszatérni otthonaikba, Magyarországra.

A kérelmek egy speciális csoportját alkotják azon levelek, amelyeket a Holokauszt üldözöttei fogalmaztak meg. Közel 60 olyan útlevélkérelem érkezett, ahol egyértelműen domináns a család zsidóüldözések alatti kálváriája és vágya egy új haza iránt. A második világháborút túlélő zsidóság egy része – Stark Tamás statisztikai számítása alapján körülbelül 40 000 fő – a kivándorlás mellett döntött, s a már említett országokba, illetve az új zsidó hazába szerettek volna eljutni, mely Palesztinaként és Izraelként jelenik meg a források-

³⁵ Ez a négy eset a feldolgozás során az alábbi jelzetet kapta: G. Árminné (62/1949 MKEHN); H. Andrásné (72/1949 MKEHN); H. Mihályné (71/1949 MKEHN); J. Lászlóné (82/1949 MKEHN)

³⁶ Részlet F. István 1949. március 28-án kelt kérelméből. Válasz a Néphivatal részéről nem érkezett. Feldolgozás során adott jelzet: 51/1949. MKEHN

ban.³⁷ A holokauszttal kapcsolatos kérelmekben megemlítik, hogy nem kívánnak visszatérni, mert felzaklatja őket a második világháború alatt átélt borzalmak emléke, és nem tudják Magyarországon tovább élni az életüket. A legnagyobb nyíltsággal találkozhatunk ezen iratokat olvasva. Több levél írója is megemlíti, hogy hány hozzátartozójukat veszítették el a vérszorkorokban, ugyanis sokszor nem egy-egy családtagról kell említést tenniük, hanem akad olyan személy, aki 76 családtagját siratta az 1944-es nyári deportálásokat követően. „Közel 160 tagot számlált hozzátartozóim 80%-a a nácik áldozata lett, míg a kevés megmaradt rokonaim pedig kint Izraelben élnek, és ott azok körében remélem, hogy nyugalmat fogunk találni.”³⁸ Érdekes, hogy öt kérelem esetében a Holokausztot túlélő személyek nem kívándorolni szeretnének, hanem hazatérni Magyarországra, régi otthonaikba. Erre jó példa F. Oszkár esete, aki 1948. december 1-jén utazott Izraelbe katonának, harcolni az angolok ellen, majd miután leszerelt, haza szeretett volna jönni a családjához, azonban a BM elutasította kérelmét. Kétségbeesésében, mint sokan mások, a köztársasági elnökhöz fordult segítségért.³⁹

Megrázó M. Jenőné levele, melyben kiutazási kérelmével fordul a Néphivatalhoz. „Férfjem, M. Jenő, aki mint tisztviselő 27 évig a Magyar Pamutiparnak alkalmazottja volt, 1942-től 1945-ig mint munkaszolgálatos Oroszországban a legszörnyűbb megpróbáltatásokon ment keresztül. A legsúlyosabb arcsérülést szenvedte, a szája és álla teljesen szétroncsolódott /100%-os hadirokkant/.”⁴⁰ Budapesten két év alatt több mint tíz alkalommal operálták, azonban az állkapcsa nagy része olyannyira megrongálódott, hogy csontátültetésre volt szüksége. Magyarországon ekkor nem tudtak ilyen műtétet végezni, ezért a Népjóléti Minisztérium támogatásával New Yorkban egy világhírű plasztikai sebész vállalta a műtétet. A feleség azonban nem tarthatott a férjével, de a hosszadalmas felépülés miatt szeretett volna kiutazási engedélyt szerezni, hogy ápolhassa igen sokat szenvedett szeretett társát.

Az útlevélkérelmek számát tekintve a legkisebb csoportot azon kérelmek alkotják, amelyekben a szovjet hadifogságban töltött időket elevenítik fel a levelek írói. A kérelmek túlnyomó többségében a kivándorláshoz szükséges dokumentumok beszerzési nehézségei miatt kérnek segítséget a köztársasági elnöktől. Részletesen kifejtik, hogy ki vagy éppen kik járták meg a hadifogságot, a kiemelt személy mennyi időt töltött a szovjet GUPVI táborokban,⁴¹ bizonyos esetekben az elhurcolásuk, valamint hazatérésük pontos dátumát is fel-

³⁷ Stark Tamás: *Zsidóság a vérszorkorokban és a felszabadulás után 1939–1955*. Budapest, 1995. 93–94.

³⁸ Részlet S. Imréné 1949. március 3-án Budapesten írt kérelméből, melyben családjához, Németországba való kivándorláshoz kért segítséget a köztársasági elnöktől. MKEHN iktatószám: 4132/949 Feldolgozás során adott jelzet: 172/1949. MKEHN

³⁹ F. Oszkár Telavivból írt útlevélkérelme 1949. március 27-én. MKEHN iktatószám: 4951/949. Feldolgozás során adott jelzet: 53/1949 MKEHN. Válasz levél a Néphivatal részéről nem maradt fenn. Ugyanakkor levelének tartalma ellentétben áll azzal, hogy 1948. május 14-én David Ben Gurion, Izrael első miniszterelnöke kikiáltotta Izrael Állam függetlenségét. Ezt követően a brit erők elkezdtek kivonni csapataikat az újonnan létrejött állam területeiről. Gazdik Gyula: *A közel-keleti térség*. In: Németh István (szerk.): 20. századi egyetemes történet. II. Európán kívüli országok. Budapest, 2006. 273.

⁴⁰ Részlet M. Jenőné 1949. június 3-án Budapesten írt kérelméből. A kérelmet 1949. június 21-én Bajnok József elnöki titkár elutasította: „...ilyen irányú kérelemmel az Útlevél Osztályhoz, mint illetékes hatósághoz, szíveskedjék fordulni.” Két darab mellékletet is csatoltak az irathoz, az egyiket 1948. november 5-én Gusztáv A. sebészorvos írta, alátámasztva a feleség kérését (angol nyelvről fordítva magyarra). MKEHN iktatószám: 6561/949 Feldolgozás során adott jelzet: 119/1949. MKEHN

⁴¹ Главные Управленије по гвѣлам Војенноплених и Интернированих = GUPVI. Orosz mozaik szó, jelentése: Hadifogoly- és Internáltügyi Főparancsnokság. A GULAG táborok mellett működött 1939-től. A korabeli Magyarország területéről több százezer polgári személyt hurcoltak el

jegyezték. „1913-ban születtem Beregszászon, és megszakítás nélkül ott laktam egészen addig, míg katonának nem hívtak be. 1944. aug. 16-án behívtak katonának, majd 1944. szept. 22-én orosz fogságba estem. 1948. nov. 27-én hazajöttem fogságból. Mivel magyar katona voltam, a fogolyigazolványomba magyar állampolgárságot írtak, és így nem tudtam hazamenni, hanem ide irányítottak Budapestre. Sajnos itt nem tudok megmaradni, mert törvényes feleségem és négy kicsi gyermekem Kárpátukrajnában élnek.”⁴² A volt hadifogoly idézett levele is jól mutatja, hogy a határok átrendeződése során milyen kihívásokkal kellett szembeséznük a hazatért katonáknak, hiszen otthonuk családjukkal együtt számos esetben a határon túli területeken helyezkedett el.

A Néphivatal válaszeveleinek 98%-át Bajnok József, elnöki titkár írta. Négy esetben azonban Sallai Miklósné titkár válaszolt a kérvényezőknak.⁴³ Michalkó Lászlóval együtt így már három személyről biztosan tudunk, akik a Néphivatal feladatainak ellátásában részt vettek, de a beérkező kérelmek mennyiségét látva biztosan több alkalmazottja is volt. A kérelmek többsége magyar nyelven íródott, azonban öt idegen nyelvű útlevélkérellem is érkezett a Néphivatalba.⁴⁴ Henryk P. Łódź városából írt a magyar köztársasági elnöknek 1949. június 23-án, miszerint szeretne magyar feleségének egyéves útlevéllengedélyt kérni, hogy míg ő egyetemi tanulmányait végzi, addig felesége hadd lehessen szüleinél Magyarországon. Válaszra azonban nem méltatták.⁴⁵

Érdeemes megemlíteni a kérelmekkel kapcsolatban, hogy hét esetről biztosan tudunk, amikor az ÁVH nyomozati jelentést készítettett a kérelmező személyét illetően. A jelentést készítő ilyenkor ellátogatott a levélíró lakhelyére és/vagy munkahelyére, és környezettanulmányt készített, hogy a lakók vagy éppenséggel a munkatársai milyen véleménnyel vannak az illetőről. Ezek a jelentések a kérvényekhez vannak tűzve, és mindegyik kérelemnek van iktatószáma, melyek a MKEHN iktatókönyvben is megtalálhatók.⁴⁶

Összességében elmondható, hogy az OGYH Gazdasági Osztályának Irattárában megtalált irategyüttes hiánypótló a maga nemében, jól kiegészíti a Magyar Nemzeti Levéltárban a MKEN 1,02 fm iratanyagát, mondhatni, a kirakós egy újabb darabja került a helyére. A forrásanyag olyan évkörből került elő, mely országos szinten szűkölködik a levéltári forrásokban. A Néphivatal kérelem típusainak mélyrehatóbb tanulmányozása betekintést nyújt Magyarország polgári lakosságának a második világháború időszakában és az azt követő

kényszermunkára a Szovjetunió területén lévő Gupvi táborokba, valamint ide kerültek a második világháborút megjárt magyar hadifoglyok is. Bognár: „*Málenkij robot*”, 35–38.

⁴² Részlet M. Dezső 1949. február 12-én Budapesten írt kérelméből. Választ 1949. február 28-án Bajnok József elnöki titkártól kapott, miszerint a kérelmével egyrészt az Útlevéllengedély Osztályhoz, másrészt a szovjet hatóságokhoz kell fordulni, „ezért kérelmében segítségére lenni – sajnálatunkra – nem áll módunkban”. MKEHN iktatószám: 3243/949. Feldolgozás során adott jelzet: 117/1949 MKEHN

⁴³ Ez a négy eset a feldolgozás során az alábbi jelzetet kapta: G. Árminné (62/1949 MKEHN); J. Lászlóné (82/1949 MKEHN); L. József (112/1949 MKEHN – iktatószáma volt: 6907/949); özv. dr. Sch. Imréné (82/1949 MKEHN- iktatószáma volt: 7151/49)

⁴⁴ Három német – dr. B. Erikné (8/1949 MKEHN), B. Lajosné (26/1949 MKEHN), M. Katalin (114/1949 MKEHN); egy angol – Samuel S. (164/1949 MKEHN) és egy lengyel – Henryk P. (74/1949 MKEHN) útlevélkérellem érkezett be a Néphivatalba.

⁴⁵ Köszönet a lengyel fordításért Szokola Lászlónak.

⁴⁶ Ez a hét eset a feldolgozás során az alábbi jelzetet kapta: F. Lajosné (41/1949 MKEHN, iktatószám: 4257/49); Dr. F. Győzőné (46/1949 MKEHN, iktatószám: 2440/1949); K. (93/1949 MKEHN, iktatószám: 7412/949); K. András (101/1949 MKEHN, iktatószám: 1549/1949); R. József (155/1949 MKEHN, iktatószám: 4260/949); S. Istvánné (177/1949 MKEHN, iktatószám: 5245/949); Z. Jenő (217/1949 MKEHN, iktatószám: 3884/949);

években megélt nehézségeibe, mindennapjaikba. Tanulmányunkban előre vetítettünk számos olyan kérdést, mely megválaszolásra vár mind intézménytörténeti szinten, mind pedig az irategyüttes összességét nézve. A MKEHN alaposabb feltérképezése és az említett levéltári források áttekintése a következő kutatási fázisban valósul meg.

Forrásközlés⁴⁷

~ 1. ~

G. Árminné kérelme

Debrecen, 1949. január 21.

Szakasits Árpádné Elnök asszony

Budapest.

Alulírott, G. Árminné mint volt tízgyermekes anya fordulok Elnök asszonyomhoz, hogy nehéz problémám megoldásához magas segítségét kérjem.

Huszonhat éve vagyok férjnél, és három gyermekem, kik koraszülöttek voltak, korán elhaltak, míg hét gyermeket felneveltem és igyekeztünk belőlük derék hasznos embereket nevelni. Férjem kereskedő volt az utolsó év végéig, amidőn a kényszerítő körülmények következtében üzletét feladta, minden tartozását, természetesen köztartozását is kifizette.

Az átkos deportáció reánk nézve azzal a szerencsétlenséggel járt, hogy a legidősebb fiam az 1944. évi ellenállási mozgalomban való részvétele folytán a nyilasok által lett kivégezve, 1 leányom 14 éves korban felszabadulás után a deportációban szerzett betegség folytán Wellsben halt el. Legidősebb leányom, ki férjzett, Palesztinában talált a deportálásból menedéket, míg kisebb fiam, aki ugyancsak Palesztinába menekült, a múlt évben a zsidó szabadságharcban hősi halált halt.

Jelenleg három leánnyal élünk itt, akik közül a legidősebb, 18 éves a múlt évben túlerőtetés következtében tüdőbeteg lett, a két kisebb 6 és 10 éves, iskolába járnak. Férjem a sok átélt szenvedés folytán olyan súlyos szembajt kapott, hogy most van szemműtét végett kórházban.

Tekintettel, hogy családunk megmaradt része és gyermekeink egy része Palesztinában él, és tekintettel arra, hogy férjem 53 éves, jómagam 50 éves korban képtelenek vagyunk itten existenciális bázist teremteni magunknak, elhatároztuk, hogy a megmaradt családdal együtt Palesztinában fogunk élni, és ott lakó testvéreink és munkaképes gyermekeink segítségével ez lehetővé is volna téve. Tüdőbeteg leányom gyógyulására orvosi vélemény szerint a mésztartalmú palesztinai éghajlat igen kedvező volna.

A belügyminisztérium útlevel osztálya útlevel iránti kéréseinket azzal utasította vissza, hogy kérésünk ez idő szerint nem teljesíthető. Ezen határozat ellen felszólamlással éltünk, és beadtunk egy felülvizsgálati kérelmet, hogy a kivándorlási útlevelet megkapjuk.

Az volna a tiszteletteljes kérésem Elnök asszonyomhoz, kegyeskednék jogos ügyem kedvező elintézésében segítségemre lenni és az Elnöki Iroda által odahatni, hogy az útlevelet megkaphassuk.

Mint anya fordulok Elnök asszonyomhoz, ki bizonyára megértéssel lesz, azon anyai érzéssel, hogy a nagycsalád megmaradt részeit egybehozva, öreg napjainkban ennyi kárpótlásunk legyen az elszenvedett borzalmakért, hogy együtt élhessünk a gyermekeinkkel.

Legyen szabad megemlítenem, hogy eredeti kérvényem az útlevelesztályon:

(G. Ármin), felesége Vera és Éva gyermekei 206.421/48

⁴⁷ A forrásokat a tanulmány egészében a mai helyesírási és központozási szabályoknak megfelelően javítva gépeltük be. A kérelmet írók vezetéknevét a személyiségi jogokat tiszteletben tartva rövidítettük.

(G. Judit) 18 éves leánya 206.420/48

szám alatt lettek iktatva, és jelenleg a debr. államvédelmi osztályon lett az elutasító határozat elleni felülvizsgálati kérelem beadva 20.915 Ib, 20.916 Ib számok alatt.

Kérésem megisméltése mellett vagyok Elnök asszonyra és családjára a Mindenható leg-bősbégesebb áldását kérve.

Mély tisztelettel
G. Árminné⁴⁸

~ 2. ~

Dr. F. Győzóné kérelme

Köztársasági Elnök Úr!

Alulírott tisztelettel kérem, hogy részemre és fiam, F. Vilmos részére kivándorlási útlevél kiadását engedélyezni szíveskedjék. Kérésem indokául a következőket adom elő.

Férjem, dr. F. Győző gyermekorvos volt Budapesten, s az V. Csáky u. 8. alatt volt rendelője, ahol két gyermekünkkel laktunk is. Az 1944. évi nyilas üldözések alatt férjemet és nagyobbik fiamat a nyilas gyilkosok kivégezték a Duna parton. Én kisebbik fiammal a „gettó”-ban voltam, a felszabadulás óta idegállapotom a szörnyű családi tragédia óta nem bír nyugvóponttra jutni, helyemet nem találom, abban remélek, hogy ha édes testvérem mellett lehetek, végre lelki megnyugvást nyerhetnék, ami visszaadna a dolgozó társadalomnak is.

Mivel pedig édes testvérem: dr. L. Henrikné amerikai lakos, akinél úgy magam, mint kiskorú fiam megélhetése biztosítva van, míg Budapesten a fentebb ismertetett idegállapotom miatt megélni nem tudunk, terjesztem elő azon kérésemet, hogy ezen kérésemet személyes kihallgatáson előterjeszteni engedélyezze.⁴⁹ Azért terjesztem elő ezen kérésemet, mert az útlevélosztály nem adott ki kérésemre útlevelet, s mivel az elutasítást nem indokolta, nem tudom, mi okból történt az, hisz oly tiszta és világos, hogy férjem és fiam elvesztése után csak édes testvérem mellett kereshetem megnyugvásomat és megélhetésemet.

Tisztelettel
Dr. F. Győzóné⁵⁰

---

⁴⁸ G. Árminné kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 62 /1949 MKEHN; 1949. július 4-én Sallai Miklósné írta a választ, miszerint nem szeretnék befolyásolni az Útlevél Osztály által hozott döntést. Hátoldalán MKEHN iktatószám: 6364/49. Az útlevélkérelmet gépelt szöveggként küldte meg a Nép-hivatalnak.

⁴⁹ A „személyes kihallgatáson előterjeszteni engedélyezze” részt a levél írója húzta alá a kérelmében.

⁵⁰ Dr. F. Győzóné kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 62 46/1949 MKEHN; Bajnok József 1949. február 18-án fogalmazott válaszlevelében értesítette a kérelem íróját, miszerint a BM Útlevél Osztály által hozott döntést nem áll módjukban megváltoztatni. Hátoldalán MKEHN iktatószám: 2440/1949. Az útlevélkérelmet gépelt szöveggként küldte meg a Nép-hivatalnak. A kérelemhez csatolva található egy jelentés, amelyet 1949. február 17-én jegyeztek fel. A jelentés tartalmát a házfelügyelőtől kapta a nyomozó. Részlet a jelentésből: „Útlevélkérelemmel személyes kihallgatást kér. Nevezett férjét és fiát megölték a nyilasok. Amerikába szeretne kivándorolni másik fiával. Beteges, dolgozni nem bír. Fia lakatostanonc az Elzett gyárban. Eddig is amerikai testvére tartotta el őket. Pártnak nem tagja.”

~ 3. ~

R. Sándor kérelme

Köztársasági Elnök Úr!

Alulírottak azzal a kéressel fordulunk a Köztársasági Elnök Úrhoz, hogy T. Béla és családja részére, akik 1947. november 30-án mint kivándorlók Chilébe távoztak, a hazájukba való visszatérést tegye lehetővé. Kérésünk támogatására ismertetni szeretnénk azokat az okokat, amelyek e kérvényhez vezettek.

T. Béla és családja a fasiszta deportálás és faji üldözés utóhatása alatt hagyták el hazájukat. Bátyjuk, aki 10 éve chilei lakos, a háború után minden eszközt felhasznált, hogy öccsét és családját a kivándorlásra rábírja. Leveleiben elferdített tényekkel úgy írta le Chilét, saját anyagi helyzetét és segítő készségét, hogy a T. család teljesen elszédülve engedett ennek a csábításnak. Elindultak és megérkezve kiábrándulva látták, hogy félrevezették őket. Az ott lévő állapotok életüknek legnagyobb csapódása lett, mint azt számtalan levelükben nekünk megírták. Rájöttek arra, hogy az amerikai áldemokrácia részükre csak szenvedést és félelmet tud biztosítani. A faji üldözés mellett, mely ott most kezd elterjedni, a hatalmas osztálykülönbség felismerése elviselhetetlenné teszi az ott tartózkodást. A chilei klímát bátyjuk nagyon jónak írta le, de mint minden, ez sem volt igaz. T. Bélát és feleségét oly betegség támadta meg, mely az orvosok szerint az éghajlaltal jár, s bár mindkettőjüket megoperálták, ott kigyógyítani nem lehet.

A T. család minden tagja a munkásosztályhoz tartozik, a család két tagja vasesztergályos. T. Endre, fiúk, aki jelenleg 23 éves, a felszabadulás után a SZIM. megalakulásánál aktív részt vett propagandista, később titkár volt. Elnök Úr bizonyára emlékezni fog a SZIM. ifjúsági jelvény felavatására, mely a Sportcsarnokban folyt le 1946-ban, azt a jelvényt T. Endre tervezte. Chiléi egyéves tartózkodása alatt az imperialista világban szerzett tapasztalatait minden bizonnyal mint propagandista pártunk érdekében és szocializmus jövőjéért fogja felhasználni.

Kapcsolatunk a családdal nem rokoni, de több annál. Fiúk, T. Endre S. Ibolya vőlegénye, leányuk, R. Sándor menyasszonya volt. Kivándorlásukkor szakadt meg ez a kapcsolat, mert mi hazánkat elhagyni nem akartuk. Leveleztünk egymással, és mikor belátták tévedésüket, boldog örömmel igyekeztünk segíteni őket abban, hogy visszatérésükkel az ő boldogságukkal együtt a saját boldogságunkat is megtaláljuk. Mikor elszakadtunk egymástól, jöttünk rá, mennyire egymáshoz tartozunk, és hogy egymás nélkül nem tudjuk elképzelni életünket. Itt szeretnénk mindannyian megtalálni a boldogságot, és ehhez kérjük a Köztársasági Elnök Úr segítségét.

Hónapok óta több kérvényt juttattunk el a belügyi hatóságokhoz, melyet a Belügyminisztérium útlevel osztályán, 113612 számon tartanak nyilván, de ott minden esetben elutasító választ kaptunk. Utolsó reményként fordulunk a Köztársasági Elnök Úrhoz, és kérjük, segítse elő négy fiatal boldogságát, hogy együtt dolgozhassunk a népi demokráciánk és a szocialista jövőnk érdekében.

A Köztársasági Elnök Úr részükre sorsdöntő választ várva
Budapest, 1949. március 1.

Tisztelettel
R. Sándor⁵¹

⁵¹ R. Sándor kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 149/1949 MKEHN. A kérelmet a T. család nevében fogalmazták meg Szakasits Árpádnak. Az 1949. március 8-i válaszlevélből kiderül, hogy a hivatalnak nem áll módjában a hazatérési engedély megszerzéséhez támogatást nyújtani, és kéri a levél íróját, kérésével forduljon az Útlevel Osztályhoz. Az útlevelkérelmet gépelt szöveggként küldte meg a Néphivatalnak.

~ 4. ~

P. Borbála kérelme

A Magyar Köztársaság Elnökének,

Budapest.

Elnök Úr!

Mély tisztelettel kérem, hogy az alábbi indokok alapján nekem útlevelet kiadatni szíveskedjék:

Vőlegényem 1928-ban ment ki Kanadába, hogy egybekelésünkhöz szükséges anyagi erőket megszerezze. Most van abban a helyzetben, hogy magához kivitethet. Útlevelekérelmem elutasították. Közel 21, azaz huszonegy éve várok arra, hogy életcélom – férjhez menetel – valóra válhassék. Elnök Úrnak csak egyetlen tollvonásba kerül, hogy annyi sok-sok évi várakozás után vágyam teljesülhessen.

Az egyetlen alkalom most kínálkozik, hiszen 1906-ban születtem.

Vőlegényem címe: D. Kálmán, 3908, Henri Julien St.Montreal, 18, Canada

Beutazási engedély, kifizetett utazási jegyem birtokomban van, és kívánatra felmutatom. Kérem Elnök Urat, hogy boldogságom útjába került akadályokat elháríttatni szíveskedjék.

Hazafias tisztelettel

P. Borbála⁵²

~ 5. ~

Dr. R. Ignác kérelme

Szakasits Árpád Köztársasági elnök elvtárshoz

Budapest

Miniszterelnök Elvtárs!

Leányom, a hadiözvegy W. Lászlóné, R. Vera a bécsi állami operaháznak évek óta szerződötetett tagja, magyar útlevelének meghosszabbítását kérte. Ezt megtagadták tőle azzal a megjegyzéssel, hogy kivándorló útlevelet kaphat.

Mínthogy leányom nem akar kivándorolni, fellebbezett e határozat ellen, ezt táviratban közölte velem, és arra kért, hogy mindent kövessék el útlevelének a lehető leggyorsabb meghosszabbításáért, mert a Staats-Oper személyzete tavaszi vendégszereplésre megy Svájcba, neki több szerepe van, s útlevél nélkül lemaradna erről a reá nézve nagy fontosságú művészi feladatról. 2 héttel ezelőtt kérvényt adtam be a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz azért, hogy támogassa R. Vera fellebbezésének kedvező elintézését a Belügyminisztérium Államvédelmi Osztályán. Mínthogy attól tartok, hogy ez az elintézés vagy késni fog vagy nem lesz kedvező, tisztelettel kérem Elnök úr elvtársi segítségét.

Tisztelt Miniszter Elvtárs ismeri az én 50 esztendőös szocialista múltamat, és jól ismeri Vera lányom művészi kvalitásait is, a sok együttes szerepléséből a Vasmunkások nagytermében és egyebütt is.⁵³

Vera nem ment passzióból Wienbe, hanem azért, mert bár a felszabadulás után szerződötték a Magyar Állami Operához, több ízben visszavették tőle a már reá kiosztott szerepet és másnak adták még az előadás előtt. S nem passzióból követte őt Wienbe fiatalabb leányom, dr. K. Lászlóné, R. Mária sem, akit Budapesten kivételes tehetsége elismerése dacára

⁵² P. Borbála kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 134./ 1949 MKEHN; Bajnok József 1949. április 21-i válaszüzenetében értesítette a hölgyet, hogy az illetékes hatóság által hozott döntést nem áll módjukban megváltoztatni. Az útlevelekérelmet gépelt szöveggként küldte meg a Néphivatalnak.

⁵³ A szövegben R. Vera neve és a fentebbi bekezdés utólag ceruzával lett aláhúzva.

egyetlenegy igazgató sem szerződtetett, míg Bécsben hamarosan szerződte előbb az Ensel, majd a Burgtheater.

Az ő művészi nyugalmat és tanulását is megkeseríti az útlevelének bizonytalansága. Nem mer hazajönni itt lakó orvos férjéhez és 5 éves kislányához, mert attól fél, nem engedik vissza idejében, és így veszélybe kerül művészi karrierje. Ez legutóbb is megtörtént vele. Minthogy jelenleg Vera kérése aktuális, elvtársi bizalommal kérem Elnök elvtárs sürgős segítségét.
Budapest. 1949. március hó 29.

Szabadság!

Dr. R. Ignác⁵⁴

ny. felsőkereskedelmi iskolai igazgató.
Budapest, V. Kresz Géza u. 16.⁵⁵

~ 6. ~

D. Miklós kérelme

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK ÚRNAK

BUDAPEST.

Alulírott, D. Miklós mély tisztelettel kérem, hogy feleségem: sz. C. Bertha hazatérési kérelmét pártfogásába véve lehetővé tegye, hogy 46 évi házasságunk után, öreg korunkra együtt lehessünk. Feleségem ez iránti kérelmét még 1948. évi május havában a bécsi magyar követségnél benyújtotta. Ezen kérelem folytán az Útlevelesztály egy nyomozója 1948. július hó 13-án nálam felvette személyi körülményeimre vonatkozó adataimat azzal, hogy hamarosan értesítést kapok. Ezen ügydarab azután a B. M. Népgondozó Kirendeltségéhez került, ahol októberben értesültem arról, hogy feleségem kérvényének elintézése az 1941. évi népszámlálás személyi ívén hibás a „Nemzetiség”-re vonatkozó adat miatt nehézségekbe ütközik.⁵⁶

Erre benyújtottam ott kérelmemet 1948. október 21-én /melynek másolatát tisztelettel mellékelem/,⁵⁷ amely feleségem kérvényéhez lett csatolva. Azt hiszem, ezen beadványomban mindaz bennfoglaltatik, ami az ügy megvilágítására szükséges.

A fő bajt ott csináltam, mikor az 1941-i népszámlálási személyi lapon feleségemre vonatkozólag a „Nemzetiség” rovatában tévedésből és mert vagy nem bírtam elolvasni, vagy a kis nyomás miatt elkerülte a figyelmemet, vagy sietségből – mert az ív kitöltését sürgették – a lejjebb kis nyomással nyomott megjegyzést: „minden befolyástól menten és anyanyelvére való tekintet nélkül stb.stb.” nem vettem észre, hanem ott is, mint feljebb az „Anyanyelv” rovatban, tudat alatt gépiesen „Német” szócskát húztam alá. Ezt én hibáztam el, mert feleségem mégse bírta a magyar hivatalos nyelvet, és a lapot én töltöttem ki. Hogy milyen

⁵⁴ Dr. R. Ignác kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 157./ 1949 MKEHN; Bajnok József 1949. április 13-án kelt válaszüzenetében értesítette az urat, hogy útlevélkérelmének intézésében kizárólag az Útlevel Osztály illetékes, annak határozatát nem kívánja befolyásolni a Néphivatal. Az útlevélkérelmet gépelt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

⁵⁵ Ceruzával az alábbi kifejezések vannak a kérelem hátoldalára írva: hivatali úton, sürgős, Bajnok, Faragó.

⁵⁶ Az 1941. évi népszámlálás alapján listázták mind „málenkij robotra”, mind pedig kitelepítésre Magyarországon német nemzetiségű lakosságát. Azok nevét, akik 1941-ben német anyanyelvűnek vagy német nemzetiségűnek vallották magukat, 1944-ben listákba szedték. Makra Mónika – Gárdonyi Adrienn: *Emlékezz Ránk!... azokra, akik „egy kis munkán” voltunk a Szovjetunióban*. Szigethalom, 2017. 41.

⁵⁷ Másolat ténylegesen mellékelve van. D. Miklós kérelmét a Belügyminisztériumba 1948. október 21-én adta be és 76.458/48. számon iktatták elutasított kérelmét.

végzetes hibát követtem el, azt csak a kérvény ügyében történt érdeklődésem alkalmával tudtam meg a Statisztikai Hivatalban, ahol a hibát megmagyarázták.

A Népgondozó Kirendeltségnél nemrég arról értesültem, hogy kérelmünket megfelelő javaslattal 1948. november 18-án N. G. K. 77.058/48. szám alatt a Belügyminisztérium Elnöki Csoportjának kézbesítették⁵⁸ – további határozathozatal végett. Kérvényünk további sorsát nem sikerül megtudnom. Az iratok, mellékletek stb. a N. G. K.-nél vannak.

Mély tisztelettel kérem Elnök Urat, hogy tekintetbe véve idős korunkat és kizárólag a fatális tévedésből eredt hibát, méltóztassék lehetővé tenni, hogy 46 év házasság után – melyben nehéz körülmények mellett együtt tartottunk ki – bár a legszerényebb körülmények között, újból együtt élhessünk, gyermekünk közelében. Nagyon szegények lettünk, mert egyetlen és legértékesebb tulajdonunkat, ú. m. teljes ezüstünket, perzsaszőnyegeinket, fehér- és asztalneműinket stb., valamint versenydíjaimat pótolhatatlanul elvesztettük. Egyéb vagyónunk nem maradt.

Tisztelettel kérem, hogy engem kérelmem élőlőszóban való előterjesztése céljából egy egészen rövid kihallgatáson fogadni méltóztassék.

Fogadja ELNÖK URAM őszinte tiszteletem nyilvánítását.
Budapest, 1949. április hó 21. 09. 10.

D. Miklós⁵⁹
ny.ezredes
XI., Bartók Béla út 36/38.

1 db melléklet⁶⁰

~ 7. ~

özv. H. Józsefné kérelme

Magyar Köztársasági Néphivatal
Budapest

Alulírott özv. H. Józsefné R. Julianna, jelenleg Orosháza Bercsényi utca 15. szám alatti lakos azzal a kérelemmel fordulok a Néphivatalhoz, hogy a Román Követséghez 1948. június 18-án erdélyi otthonomba való hazatérésemet kérelmeztem. A beküldött kérvény, mellékelve anyakönyvi kivonatom, román állampolgárságom, az idegeneket ellenőrző fényképes igazolvány, 2 darab fénykép, egy községi bizonyítvány, mely bizonyítja, hogy Háromszék m. Szotyori községben saját házam kis földem van, melyet ott élő gyermekeim művelnek. Miután a mai napig a Román Követségtől semmi intézkedés nem jött, és fiam nehéz anyagi helyzete miatt személyesen nem tud intézkedni, így kérem, a Köztársasági Néphivatalt, az ügyemben intézkedni szíveskedjék.

Kérelmem támogatására előadom, hogy román állampolgár vagyok. Szotyori otthonomból 1944. április havában Orosházán élő egyik fiam, H. József meglátogatására Orosházára utaztam azzal a szándékkal, hogy néhány hónapon át náluk tartózkodom. Azonban a háborús

⁵⁸ Ezt a részt a levél írója húzta alá a kérelmében.

⁵⁹ D. Miklós kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 33./ 1949 MKEHN. 1949. április 12-én Bajnok József, elnöki titkár válaszolt D. Miklós ny. ezredesnek, hogy felesége hazatérési ügyének intézését nem áll módjukban meggyorsítani, és az illetékes hatóság által hozott döntésről feltétlen értesítést fog kapni. Az útlevelekérelmet gépelt szöveggként küldte meg a Néphivatalnak.

⁶⁰ Ceruzával a hátuljára írva: Bajnok.

események következtében erdélyi otthonomba visszatérni a mai napig nem tudtam. Tekintettel arra, hogy egy beteges öregasszony vagyok, és a fiam nagy családja mellett engem is eltartani képtelen, erdélyi otthonomban pedig létfenntartásom biztosítva van, nagyon szeretném otthonomba mielőbb visszatérni.

Ismételten kérve a Köztársasági Néphivatalt kérelmem mielőbbi teljesítésére, vagyok Orosháza, 1949. január 19.⁶¹
Bercsényi u. 15.

Tisztelettel,
özv. H. Józsefné⁶²

~ 8. ~

K. Elek kérelme

Köztársasági Elnök Úrnak!
Budapest

Alulírott azzal a tiszteletteljes kéressel fordulok a Köztársasági Elnök Úrhoz, hogy anyósomnak, H. Alajosné sz. R. Erzsébetnek szülővárosába Sopronba, beutazást és ott tartózkodást engedélyezzen.

Még 1946 márciusában kiköltözött Kismartonba (Eisenstadt), mert legény nagybátyja hosszabb betegség után meghalt, s gazdaság lévén, neki segíteni kellett. Az 1946. májusi kitelepítéskor listára került, s így a mai napig sem mert hazatérni — anyósom 61 éves özvegyasszony. (Apósom 1944-ben halt meg. Bombatámadás áldozata.) 81 éves édesanyja és gyermekei Sopronban tartózkodnak. Szegény már 3 1/2 egyedül számúzva van otthonától, és jelenleg nyomorban él (St. Margareten, Hauptstrasse 33. Burgenland) egyik rokonánál. Nagyon szeretnénk, ha haza jöhetne hozzám, Sopronba, Szeder u. 2. sz. alá. Politikailag vállalom érte a felelősséget.

Kérésemet szíves figyelmébe ajánlom, és kérem annak mielőbbi elintézését.
Sopron, 1949. aug. 12.

K. Elek⁶³
Magasépítési N. V.
dolgozója⁶⁴

⁶¹ A kérvényhez csatolva van egy postai feladóvevény is a Román Követség budapesti címére.

⁶² Özv. H. Józsefné kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 78./ 1949 MKEHN; Bajnok József 1949. február 2-án válaszüzenetében értesítette a hölgyet, hogy a román területre való beutazási engedélye csak a román hatóságokra tartozik, ezért nem áll módjukba támogatást nyújtani ennek beszerzéséhez. Az útlevelekérelmet kézzel írt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

⁶³ K. Elek kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 96./ 1949 MKEHN; Bajnok József 1949. augusztus 18-án válaszüzenetében értesítette az urat, hogy „H. Alajosné hazatéréséhez nem kívánnak támogatást nyújtani”. Az útlevelekérelmet kézzel írt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

⁶⁴ Ceruzával az alábbi kifejezés van a kérelem hátoldalára írva: Bajnok.

~ 9. ~

P. József kérelme

A Magyar Köztársaság Elnökének

Budapest.

Tisztelettel kérem Elnök Úr szíves támogatását, hogy feleségem, P. Józsefné született K. Margit és feleségem édesanyja, özv. P. Ádámné született N. Krisztina, kik Jugoszláviában, Apatin községben Petőfi Sándor utca 22. szám alatt laknak, hogy hazatérhessenek.

Már kértem hazatérésüket, de hatóságaink nem találták teljesíthetőnek kérésemet, az elutasítást másolatban bátorkodom mellékelni.

Feleségemnek egyszer már megadták hatóságaink a hazatérési engedélyt, de édesanyjának nem, feleségem pedig anyja nélkül nem indulhatott útnak, és nem is kérhette a jugoszláv hatóságoktól a kiutazási engedélyt, mert teljesen vagyontalan öreg édesanyját nem hagyhatta volna senkire, mert sem rokonai, sem hozzátartozói a Délvidéken nincsenek.

Új kérvényt szándékoztam itt beadni a Belügyminisztériumban, de azt nem fogadták el azzal az indoklással, hogy azt feleségemnek kell beadni a belgrádi követség útján. Értesítem alapján feleségem most a kérvényt beadta a belgrádi követség útján a magyar belügyminiszter úrhoz címezve.

Kérésemet hatóságaink nyilván egy félreértés alapján nem találták teljesíthetőnek, én magyar állampolgár vagyok, s törvényeink értelmében feleségem az én állampolgárságomat is követi.

Tisztelettel kérem Elnök Urat nekem módot adni vagy [...] ⁶⁵ szíveskedjék, hogy kérésemet személyesen részleteiben is előadhassam.

Tiszteletteljes kérésem megisméltése mellett maradtam,

Budapest, 1949. április hó 29-én⁶⁶

Teljes tisztelettel,

P. József⁶⁷

P. József építész

Budapest, VII: Rákóczi út 60.

II.29.

~ 10. ~

R. Károly kérelme

Mélyen tisztelt Elnök Úr!

Alulírott azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok az Elnök Úrhoz, hogy Ausztriából való hazatérésem iránt beadott kérelmem engedélyezésében segítségemre lenni szíveskedjék.

Kérésem támogatására legyen szabad felhozni, hogy 1945. III. 26-án, miután a székesfehérvári Vadásztöltény Gyárat a Honvédelmi Minisztérium Ausztriába telepítette ki, én és családom is a székesfehérvári nehéz harcok elől, miután december és január hóban az egy

⁶⁵ Olvashatatlan szövegrész.

⁶⁶ P. József kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 142./ 1949 MKEHN. 1949. május 17-én Bajnok József, elnöki titkár válaszában értesítette, hogy az illetékes hatóság által hozott határozatot nem kívánják megváltoztatni. Az útlevelekérelmet gépelt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

⁶⁷ A kérelem mellé csatoltak egy korábbi kérvényre válaszként érkezett elutasító levelet a Belgrádi Magyar Nagykövetségről. Marjai József attasé válaszolt 1949. március 29-én: „Okmányai egyidejű visszaküldése mellett értesítem, hogy az illetékes magyar hatóságok sem az Ön, sem édesanyja, özv. P. Ádámné hazatérési kérelmét nem találták teljesíthetőnek.”

hónapig tartó harcokban oly sokat szenvedtünk és nélkülöztünk, a gépekkel ide kijöttünk. Ezen idő óta, mivel úgy volt, hogy a gépeket rövid időn belül haza tudjuk vinni, a Magyar Pénzügyminisztérium Visszaszolgáltatási Bizottság megbízásából mint a Vadásztöltény Gyár kitelepített részleg névjegyzékben 4. számú vagyonőr tartózkodom ide kint.

1948. IV. 14-én, azután, hogy már 3 nehéz telet és sok-sok nélkülözést éltem át feleséggel és 7 éves kisfiammal idekint, azzal a kérelemmel fordultam a Bécsben székelő fent említett Bizottsághoz, hogy a vagyonőri szolgálat alól mentsen fel, mert haza szeretnék térni Magyarországra.

A bécsi Visszaszolgáltatási Bizottság 1948. VI. 12-én a gyárunkhoz küldött leiratával ehhez hozzá is járult és úgy intézkedett, hogy amint megkapom az amerikai megszállási zónában működő magyar Hazatelepítési Bizottságtól a hazatérési engedélyt, a vagyonőri bizonyítványt részemre kiadja.

1948. IX. 2-án a bécsi magyar követség arról értesített, hogy időközben az amerikai zónában működő magyar Hazatelepítési Bizottságot az amerikai hatóságok kitasították, tehát nincs más mód, mint a budapesti Hazahozatali Kormánybiztossághoz folyamodjak hazatérési engedélyem ügyében.

Ekkor az összes erre az ügyre vonatkozó irataimat hazaküldtem Székesfehérváron lakó apósomhoz, M. Ferenc vasutashoz (Sarló utca 25.), aki 1948. szeptemberben felvitte Budapestre és beadta a Hazahozatali Kormánybiztossághoz, ahol 76 899/48. sz. alatt lett beiktatva.

A bécsi követségnél, miután magyar állampolgárnak az amerikai zónából nem lehet Bécsbe utazni, tehát személyesen nem tudtam az ügyben eljárni, többszöri levélbeli érdeklődésemre mindig csak azt a választ kapom, hogy a hazai hatóságtól az engedély még nem érkezett meg.

Miután hazatérési ügyem már több mint egy éve húzódik, és ismét közeledik egy még nehezebb 5-ik tél, aggodalmamat közöltem szakszervezetünkben K. Alajos felső-ausztriai vas- és fémipari tartományi főtítkárukkal, aki rég húzódó ügyemet ismervé azt tanácsolta, hogy forduljak a Köztársasági Elnök Úrhoz, aki hazatérési ügyemben segítségemre fog lenni, és az elnöki iroda közbeiktatásával haza tud segíteni.

Sajnos rokonom csak Székesfehérváron van, akik onnan a távolság és a hivatali ügyekben való járatlanság folytán nemigen tudnak ebben az ügyben eljárni.

Ismételten kérem az Elnök Urat, ha csak egy mód van rá, hazatérési engedélyem ügyében közbenjárni szíveskedjék, hogy végre visszanyerje családom a rég óhajtott otthonát. Wartenburg, 1949. június 8.⁶⁸

Maradok tisztelettel
R. Károly⁶⁹
Wartenburg bei
Vöcklabruch
Oberösterreich

⁶⁸ Válaszlevelet nem csatoltak a kérelemhez. Ceruzával a hátuljára írva: Bajnok.

⁶⁹ R. Károly kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 146/1949 MKEHN. Az útlevílkérelmet kézzel írt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

~ 11. ~

K. Lajos kérelme

Pesterzsébet, 1949.VII.18.

Köztársasági Elnök Úr!

Alulírott K. Lajos azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulok a T. Köztársasági Elnök Úrhoz, hogy az elnöki hivatalon keresztül az édesanyám Romániából való hazatelepülését engedélyezni szíveskedjen.⁷⁰

Tekintettel arra, hogy minden hivatalos fórumot megkerestem, kérésemre még megfelelő választ nem kaptam.

Indokképpen felhozom, hogy édesapám 1918-ban mint pénzügyőr 20 éves magyarországi szolgálata után lett Medgyesre kihelyezve. Erdély Romániához való csatolása után 1929-ig teljesített a román állam kötelékében szolgálatot, majd 1929. XII. 31-én, beszámítva a magyar államnál letöltött szolgálatot, nyugdíjazták. 1948. XII. 22-én édesapám elhunytával édesanyám teljesen egyedül, minden támasz nélkül magára maradt.

Hárman vagyunk fiútestvérek, ketten Magyarországon élünk 1940 óta, egy testvérbátyánk pedig családjával együtt a Szovjetunió állampolgára /Huszton/. Én, mint édesanyám legkisebb gyermeke, szeretném öreg napjait biztosítani oly módon, ha Medgyesről Magyarországra visszatelepülhetne.

Egyetlen kis ingatlan családi házacskánk okozza a legnagyobb nehézséget, mert abban az esetben, ha azt ott értékesíteni tudnánk is, annak ellenértékét a két szövetséges állam nemzeti bankjai, a Magyar Nemzeti Bank felvilágosítása szerint, nem közvetítik. Így egyetlen kis értékünk, amiből itt, Magyarországon hajlékot tudnánk biztosítani magunknak, a fennforgó akadályok miatt átmentése lehetetlennek látszik.

Kérem a T. Elnök Urat, hogy ebben a részünkre életfontossággal bíró kérdésben segítségünkre lenni szíveskedjék.

Én 1940 óta élek Magyarországon. Jelenleg a Csepeli Papírgyár Nemzeti Vállalatnál dolgozom mint papírgyári segédmunkás.

Kérésem megismételve és támogatását kérve, maradok⁷¹

Teljes tisztelettel,
K. Lajos⁷²

⁷⁰ A szövegben utólag piros ceruzával lett ez a mondatrész aláhúzva.

⁷¹ A kérelemhez csatolva van egy nyomozati jelentés is, amelyre a MKEHN iktatószámát (7412/949) is ráírták. Részlet a nyomozati jelentésből, amely 1949. augusztus 10-én Budapesten íródott: „K. Lajos édesanyjának Romániából Magyarországra telepítésének ügyében támogatást kér. A nevezett a fenti lakásban 1948. IX. óta lakik, mint albérlő. A Csepeli Papír N. V.-nél dolgozik, 1948. augusztus óta. Munkahelyén nagyon szorgalmas, megbízható. Heti 130 forint fizetéssel. 1944-ig a WM-ben dolgozott XII. hóban katonai kiképzésre behívták, innen Németországba vitték, 1945. IX. 16-án jött haza. Itt azonnal igazoltatták. A MDP-nek nem tagja, de Szabad Nép előfizető. A Papíripari Szakszervezetnek 1948 óta tagja. Jelenleg tagjelöltnek van ajánlva.”

⁷² K. Lajos kérelme, a feldolgozás során adott jelzet: 93 /1949 MKEHN; 1949. augusztus 22-én Bajnok József írta a választ, miszerint édesanyja hazatelepítési kérelmével forduljon az Államvédelmi Hatóság Útlevel Osztályához. Hátoldalán MKEHN iktatószám: 7412/949. Az útlevélkérelmet kézzel írt szöveggént küldte meg a Néphivatalnak.

~ 12. ~

N. Lajosné kérelme

Igen tisztelt Képviselő Úr!

B. Ferenc elvtársunk, családunk régi ismerőse és elhunyt édesapámnak több évtizeden át a baloldali mozgalomban fegyvertársa által Képviselő Úrhoz írt levelét tisztelettel megküldöm.

A pártban és telefon útján a lakáson már több ízben kerestem Képviselő Urat, de mivel személyesen nem tudtam Képviselő Úrral beszélni, ezért ezúton kérem, hogy édesanyám: özv. U. Ferencné részére Magyarországra szóló beutazási és letelepülési engedély elnyeréséhez segítséget nyújtani szíveskedjék.

B. Ferenc elvtársunk levelében jelzett és a kolozsvári vezetőség által aláírt „tanúvallomás” eredetijét az időközben a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóságnál /Csokonai u. 14./ már beadtam. A kérvény a beköltözési osztályon 6/661. sz. alatt van iktatva, s értesülésem szerint a közeli napokban kerül döntés alá.

Elhunyt édesapámat Szakasits Árpád Köztársasági Elnök Úr ugyancsak személyesen és jól ismerte.

Özvegy édesanyám ma minden támasz nélkül egyedül a legnagyobb nyomorban él Kolozsváron. Férjemmel vállaltuk, hogy eltartásáról gondoskodunk, s így a magyar állam terhére nem lesz, csupán azt kérjük, hogy mint régi harcos és sokat üldözött, többször bebörtönzött munkásvezető özvegye részére beutazási engedélyt kapjunk.

Szíves fáradozásáért előre köszönetet mondva vagyok

teljes tisztelettel és elvtársi köszöntéssel:

N. Lajosné sz. U. Margit⁷³

Budapest, 1949. április 27.⁷⁴

2 drb. melléklet⁷⁵

Ganz Hajógyár tisztviselő

telefon: 200-800/52 mellék

Lakás: IV., Petőfi Sándor u. 10. II. 6.

Schiffer Pál országgyűlési képviselő úrnak,

Budapest.

Sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta DÁN VANDA és MAKRA MÓNIKA

⁷³ N. Lajosné kérelmét eredetileg Schiffer Pál országgyűlési képviselőnek küldte, aki továbbította azt Szakasitsnak. N. Lajosné kérelme azon kevés kérelmek egyike, melyet a BM a Néphivatal kérésére jóváhagyott. A kérelemnek a feldolgozás során adott jelzet: 131 /1949 MKEHN; 1949. Az útlevélkérelmet gépelt szöveggé küldte meg a Néphivatalnak.

⁷⁴ Bajnok József 1949. május 3-án a kérelmet továbbította Sándor Imre rendőr őrnagynak a Belügyminisztériumba: „Köztársasági Elnök Úrhoz kérelemmel fordult N. Lajosné, édesanyja/özv. U. Ferencné/ Romániából Magyarországra szóló beutazási engedély ügyében. Miután nevezett elvtársnő kérelmét Szakasits elvtárs támogatja, kérek, hogy azt lehetőleg elintézni szíveskedj.” A válasz 1949. június 4-én érkezett meg a 651.188/1/1949.BÁH iktatószámán: „Értesítlek, hogy özv. U. Ferencné sz. K. Margit kolozsvári lakos beköltözését a KEOKH [Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság] engedélyezte, s erről a Külügyminisztérium Útlevélosztályát, valamint N. Lajosné sz. U. Margit budapesti lakos kérelmezőt értesítette.”

⁷⁵ Mellékelve B. Ferenc kolozsvári lakos tanúvallomása U. Ferencről, amelyet a terjedelmi korlát miatt most nem teszünk közzé. A tanúvallomást szintén Schiffer Pál képviselőnek címezték az alábbi kísérelő levéllel: „Kedves Shiffer elvtárs, U. Ferenc elvtárs felesége Bpestre akar költözni leányához, aki Pesten lakik. A mellékelt tanúvallomásból világosan kiténik az, hogy ki volt U. Ferenc. Nyilván megérdemli egyedül maradt özvegye, hogy támogassuk abban, hogy leányához Pestre jusson. U-t Árpád is jól ismerte, arra kérek, tegyél meg mindent, hogy az oda költözéshez szükséges iratokat megkaphassa. Cluj Kolozsvár 1949. jan. 7.”